

DIÀLEG

Goytisolo i la melancolia

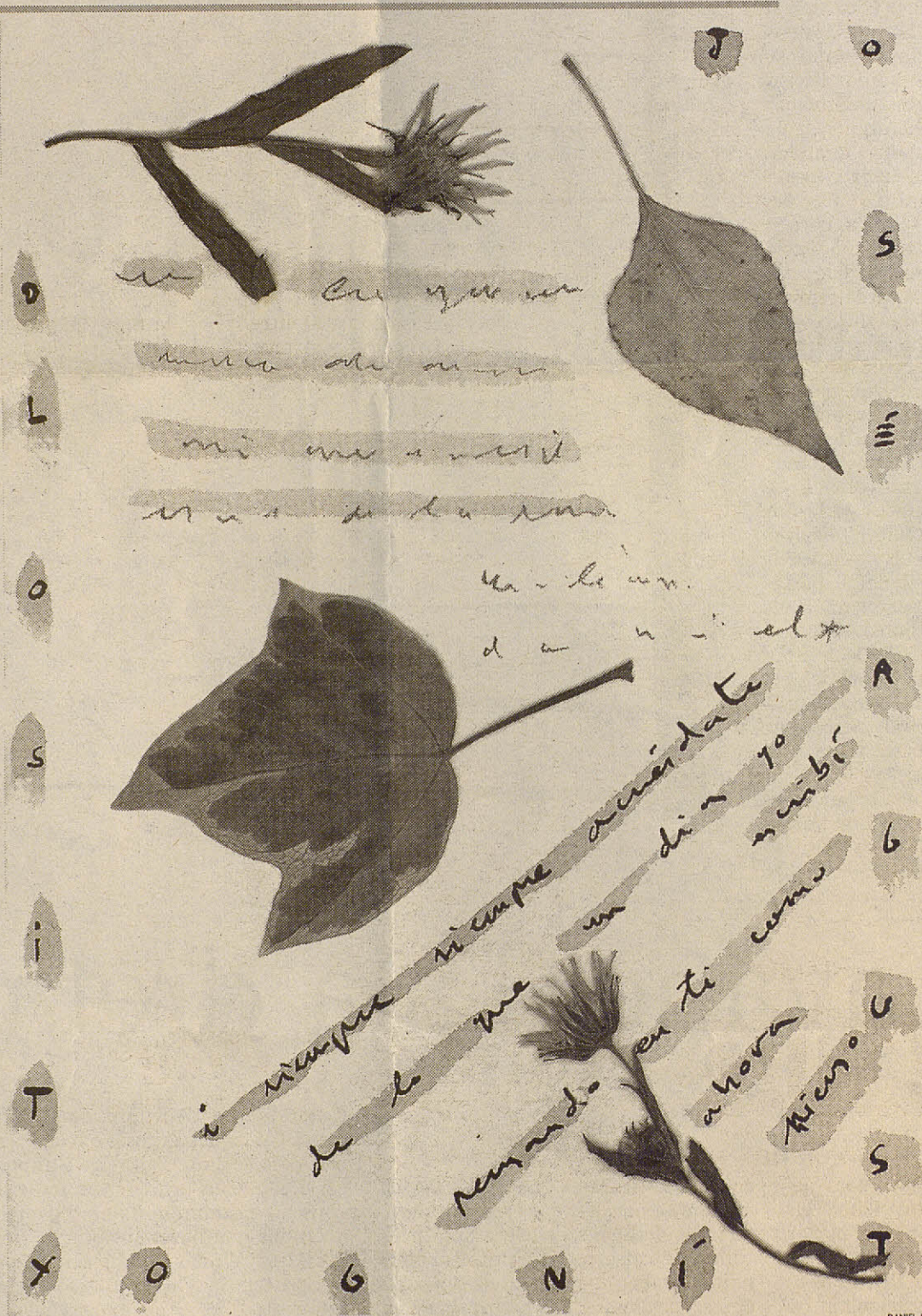
FERMÍN BOCOS

La mort i les circumstàncies que van acompanyar l'accident en què va perdre la vida el poeta barceloní José Agustín Goytisolo han situat, entre les paraules del dia, aquella que es refereix a aquest fet diferencial de l'esperit que coneixem amb el nom de melancolia.

La melancolia és la malaltia sagrada dels poetes, com ho és, en un altre sentit, l'epilèpsia. En essència, consisteix en l'enyorança de mons, éssers, sensacions i coses que no han existit mai però que cobren vida en la imaginació del poeta, i és tan gran el seu arrelament i la seva força que s'ancoren per sempre en la sensibilitat de l'individu que la pateix. Aristòtil, amb una visió precoç d'aquell món obert al desconegut, va tractar la melancolia i la seva relació amb el geni en el seu famós Problema XXX, 1. Gràcies a ell, la melancolia va adquirir un contingut nou i positiu; va ser el pas teòric decisiu fet en el camí que li va permetre reconèixer i explicar el fenomen del que col·loquialment anomenaríem l'home genial.

Lluís Carandell, home de lletres i cunyat de Goytisolo, definia el poeta desaparegut com un home que havia viscut en permanent tensió entre l'eufòria i la tristesa. Doncs bé, aquest és l'aspecte extern, el més superficial de la melancolia. Carandell, com Plató, només apunta respecte a la melancolia aquell aspecte seu més evident, la seva manifestació més quotidiana. Plató va descriure la melancolia com una condició anormal que, vista des de fora, s'assembla al desequilibri i a la bogeria i tot. Els ulls d'Aristòtil van anar al més profund, fins a veure en la melancolia la font de grans èxits intel·lectuals, origen d'uns dons de l'esperit que ultrapassen la raó.

Des d'Heràclit fins a Hèrcules, la melancolia explica la genialitat. La melancolia, com a obscura font de genialitat discontinua. El caràcter taciturn d'una quotidianitat que pot resultar exasperant. Heràclit, segons la crítica de Teofrast -filòsof que va ser, per cert, pioner a l'hora de dedicar tot un tractat a aquesta malaltia que forja el caràcter de qui la pateix-, va deixar inacabada part de la seva obra a causa, precisament, del fet que patia aquesta rara malaltia. D'Hèrcules és sabut com eren d'incongruents algunes de les seves accions i com els seus

DANIEL BOADA

freqüents canvis d'humor van ser origen de grans genialitats, però també font de desgràcies per a les persones més pròximes a ell. De fet, fins i tot dins de la seva genialitat, aquest colós va ser tingut en l'antiguitat com el més arbitrari dels herois.

Tornant a la relació entre melanco-

lia, geni i poesia, tornant, en suma, al poeta que se'n n'ha anat, després del curt vol d'un accident domèstic, diré que sempre el vaig tenir per un home bo i honrat. Característiques aquestes, per cert, que també són apel·latiu comú dels melancòlics, els quals, en ser captats per la malaltia que connecta

directament amb els passadissos secrets de la màgia que en el fons amaguen les paraules, acostumen a desentendre's de les coses materials fins a límits que voregen el que és socialment i familiarment excèntric. Els diners mai van ser company dels melancòlics. Rafael d'Urbino va ser un d'aquests genis melancòlics i Albrecht Dürer un altre. Ni del primer ni del segon tenim constància de cap mena d'afició per l'or, més enllà del que poguessin necessitar per afinar les pinzellades del seu geni.

La melancolia és província limítrofa de la idea alliberadora de la mort. Cioran, el filòsof romanès que tants anys va viure a París, descrivia aquesta tensió com una cosa, en el fons, alliberadora. La sola idea que la sordidesa de la quotidianitat podia desaparèixer sota

un simple impuls de la ment el tranquil·litzava, ajornant, segons deia, dia rere dia, el suprem acte de llibertat -el més gran, l'únic realment irreversible- que suposa el suïcidi.

Una altra característica dels melancòlics és el seu sentit profund de la soledat. La senten com una premonició anticipada i constant de la mort que, paradoxalment, seria per a ells l'única sorpresa possible d'aquesta mateixa soledat. La melancolia podria ser una experiència secreta que condueix al desinterès progressiu de tot el que és concret i individualitzat. Segons les paraules de l'esmentat Cioran, "conduïx a una visió elevada del món que guanya en extensió el que perd en precisió". D'aquí que l'estat de melancolia vagi gairebé sempre acompanyat d'un procés d'ascensió, una expansió cap al cim, una elevació per sobre del món. L'estat, en suma, dels genis. Geni que, en el cas de Goytisolo, va trobar la seva millor manifestació en l'aparent i paradoxal senzillesa de la seva paraula. Res més difícil que dir les coses profundes amb paraules tretes de la parla de la gent quan es referix al fets de cada dia. Aquesta era la dimensió del seu geni. La resta, la seva timidesa,

el rebuig dels focus, que tant procuren altres, i l'elegància, en suma, de la seva soledat, és l'aroma que ens deixa. El perfum discret però perenne de la seva paraula poètica feta de melancolia.